

Данијела Д. Костадиновић

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Ниш – Србија

e-mail: danijela.kostadinovic@filfak.ni.ac.rs

РЕФЛЕКСИ КУЛТА СВЕТОСАВЉА У ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА ЗМАЈА

Апстракт: У раду се из аналитичке перспективе дискурса књижевности за децу испитују интертекстуалне релације између идеологије, религије и поезије за децу Јована Јовановића Змаја у циљу тумачења значења и симбола кодираних у песмама које рефлектују култ светосавља са тенденцијом да у претпостављеним читаоцима, српској деци и омладини, продубе и ојачају национална и религијска осећања и развију свест о значају учења и образовања.

Кључне речи: Свети Сава, идеологија, религија, идентитет, култура

Књижевност за децу представља специфичну област унутар књижевности као једне од грана уметности. Њена особеност огледа се превасходно у успостављању нарочитих релација са децом као претпостављеним текстуалним примаоцима. С обзиром на то да је однос између текста и рецепијента у контексту књижевности за децу више него комплексан, јер подразумева најмање неколико различитих теоријско-методолошких приступних позиција: позицију примене, аутора, текста и читаоца, књижевност за децу опире се прецизном одређењу. Карин Лесник Оберстајн у студији *Основе: шта је књижевност за децу? Шта је детињство?* отвара низ питања која би требало да нам помогну у успостављању њеног што јаснијег појмовно-теоријског оквира: да ли је дечија књига она коју пишу деца или коју неко пише за њих, шта значи писати књиге „за“ децу, шта је са оним књигама „за“ децу коју читају и одрасли и обратно, са књигама „за одрасле“ које читају и деца – да ли и оне спадају у књижевност „за“ децу и како ми можемо знати које су књиге најбоље за децу ако не знамо ни то које књиге *јесу* „за децу“?¹ С тим у вези, „дефиниција књижевности за децу лежи у срцу њених напора: то је таква категорија књига чија егзистенција у потпуности зависи од претпостављених односа са посебном читалачком публиком: децом.“² У том светлу, и теорија књижевности за децу пре свега „полази од претпоставке да појмови *деца* и *књижевност* у оквиру књижевности за децу *јесу* одвојиви и мање-више независни, као и да су директно повезани са другом *децом* и *књижевностима*“³.

Очито да је књижевност за децу сложенији феномен но што се у први мах чини. Она има и естетску, и васпитно-педагошку функцију, те се може показати као „добра замисао уколико желимо да васпитавамо децу за одређени вид културе: али она исто тако може и да завара или да се покаже опасном ако текстове `користимо` на другачије

1 Карин Лесник Оберстајн 2013, 27.

2 Оберстајн 2013, 27.

3 Исто, 28 –29.

начине⁴. Управо се у тој тачки књижевност за децу сусреће са историјском реалношћу, захтевима времена, идеологијом и религијом и потврђује се њена изузетно важна улога у одгајању, социјализацији и изграђивању критичке, националне, идеолошке и религијске свести младих.

Питање идеологије и религије у књижевности за децу јесте питање њене примене, сврхе или оспоравања сврхе, која „проистиче из посебних карактеристика читалаштва коме је намењена, и увек је производ ставова које одрасла популација заступа у вези са самом децом и младима и њиховим местом у друштву“⁵. Идеолошке претпоставке, моралне и религијске поруке у књигама за децу могу бити отворене или прикривене. И у једном и у другом случају за свој крајњи циљ имају обликовање читаоца пре свега путем идентификације са ликовима и усвајања њихових вредносних ставова и судова. У вези са (не)оправданошћу идеолошких и религијских садржаја у књижевности за децу, у науци су се издвојиле две засебне струје: једна заступа став да књиге за децу могу обликовати читаоце у посебне идеолошке ентитете и да их самим тим културолошки предодређују, док друга сматра да читаоци нису тако наивни и поводљиви, већ постоји интерактивни и дијалектички однос између текста и читаоца.⁶

Дискурс књижевности за децу, дакле, уско је повезан са образовањем и васпитањем младих, односно, њена сврха препознатљива је и у посредовању између религијских норми и културе начина живота једног друштва. Књиге за децу не само да одражавају постојеће друштвене парадигме него их и оснажују и доприносе изградњи културних и религијских идентитета деце и омладине. Томе је у нашој култури понајвише придонела религиозна пракса неговања култа светог Саве како у школама, црквама и манастирима, тако и посредством народне и ауторске књижевности од средњег века до наших дана. Она, природно, није мимоишла ни просторе српске књижевности за децу⁷. Један од првих књижевних стваралаца који је у свом делу литерарно обрадио лик св. Саве, био је управо зачетник српске књижевности за децу, Јован Јовановић Змај. Одговарајући књижевним захтевима епохе романтизма, али и моралног дидактицизма, нарочито заступљеног у књижевности у претходним раздобљима – класицизму и просветитељству, Змај се песмама о св. Сави, које чине предмет истраживања овог рада, надовезује на поетичку линију српске усмене традиције, са тенденцијом да тематизовањем лика једног од најзначајнијих српских светитеља изнедри у српској младежи снажна религијска, али и национална осећања и да укаже на значај школства и образовања за српски народ у целини.

У српској науци о књижевности интеракције између идеологије, религије и Змајевог песништва донекле су препознате и описане. Тихомир Петровић истиче да готово трећину Змајевог песничког опуса чине религиозни стихови које је писао у духу хришћанског схватања света и живота.⁸ И поред великог броја песама са религиозним мотивима у Змајевом песничком опусу, Војислав Максимовић указује на њихову несумњиву скрајнутост, што потврђују и досадашњи избори његове поезије.⁹ На Максимовићево истраживање надовезује се Предраг Јашовић тврдњом да је управо овај

4 Хант 2013, 11.

5 Сарленд 2013, 61.

6 Вид. више у: Чарл Сарленд, „Невиних нема: идеологија, политика и књижевност за децу“, 2013, 61–87.

7 О лику Светог Саве у српској књижевности за децу вид. више у: Спасић 2013, 77–105; Спасић 2014, 15–39.

8 Петровић, 1997, 25.

9 Максимовић 1997, 38.

аутор, издвајањем низа Змајевих песама о Божићу, с једне стране, показао „да је у Змајевој поезији за децу постојала не само религиозна представа света већ и конкретизована теолошка слика света“¹⁰, а с друге стране, покренуо даља истраживања у српској науци о књижевности о Змајевим песмама на религијске теме. Тамара Грујић у студији *Змајево песничтво за децу и усменокњижевна традиција* у божићним и коледарским песмама Јована Јовановића Змаја учача хришћанску и обредно-обичајну тенденцију. У првој се не препознају рефлексии усмене књижевности, док се у другој уочава јасна веза са усменом књижевношћу.¹¹ Испитивање даље усмерава и ка ускршњим и песмама о крсном имену и молитвама, закључујући да „Змајеве молитве настају по узору на молитве усмене књижевности, али су знатно једноставније структуре и израза и без наглашене експресивности. То су више елабориране молитве, може се рећи и молитвице, које проистичу из грађанског схватања живота и друштва“¹².

И поред тога што је Змајева поезија са религиозном тематиком била предмет научних истраживања (Петровић, Радикић, Максимовић, Грујић, Спасић, Јашовић), она отвара могућност и другачијих приступа и читања, посебно у домену идеолошког и културолошког сагледавања функције религиозних мотива у конкретним песничким остварењима посвећеним лику св. Саве на које ће овај рад и бити сконцентрисан.

Кохезионе везе између идеологије, религије и књижевности за децу нарочито су видљиве у периоду који је претходно књижевној појави Јована Јовановића Змаја. У раним фазама развоја српска књижевност за децу повезивала се са описмењавањем, учењем (нпр. *Краткое да простое о седмим таинствах учителское наставление* Захарија Орфелина) и просвећивањем (*Басне, Совјети здравога разума* и *Живот и прикљученија* Доситеја Обрадовића). Књиге за одрасле читаоце служиле су и као лектира за децу, при чему су религијски и патриотски мотиви били један од најзначајнијих фактора у избору лектире. Деца и млади васпитавали су се на црквенословенским текстовима и на народној поезији и прози да би тек касније настала дела намењена искључиво деци, као што је Берићево *Житије Исуса Христа*, штампано у Будиму 1812. године са назнаком „за децу списано и ко употребленіу устроено либо Ручная книжица за учителѣ и родителѣ и за дарѣ трудолюбивой дѣчицы“, или песме Луке Милованова *Мојој дјеци на мајалес* и *На књижицу за новолетни дар* из 1810. године. Песме Луке Милованова означавају сам почетак српске књижевности за децу.

У време појаве Јована Јовановића Змаја књижевност за децу, дакле, није уживала статус `озбиљне`, `велике` књижевности, него је посматрана само као пут који води ка васпитању и образовању. Предзмајевски период развоја српске књижевности за децу, како је истакнуто, одликује отворени дидактицизам и морализаторско проповедање, књига има `поучителну` и `наравоучителну` сврху и подређена је пропагирању просветитељских, етичких, националних и религијских идеја. Праве књижевности за децу скоро да и нема, а међу оне ствараоце у чијем се делу налазе елементи поетике књижевности за децу и младе, било у погледу сврхе, било у тематском или у погледу статуса читаоца, сврставају се, сем наведених, и велики песници српског романтизма попут Бранка Радичевића (*Рибарчета сан, Дете и тица*), Ђуре Јакшића (*Сироче, Отац и син*) и других.

Књижевну традицију писања за децу у којој се инсистира на дидактици наставља и сам Змај обogaђујући је поетским вредностима романтизма. Ипак, чини се да је Деретићев став о Змају као најмањем романтику „међу својим песничким друговима,

10 Јашовић, 2016, 59.

11 Грујић, 2010, 136.

12 Исто, 144.

он је више него иједан од њих био везан за домаћу традицију и одређен њоме. Бранко и народна поезија – то су две битне претпоставке његовог песништва. Овоме треба додати и неке друге традиције српске књижевности: грађанску лирику, дидактику и морализам класициста и објективних лиричара, доситејевско просветитељство итд,¹³ више него умесан барем када је у питању поезија о св. Сави.

Ваљало би истаћи да је пре Деретића Јован Скерлић у *Историји нове српске књижевности* такође указао на везу између Бранка Радичевића и Јована Јовановића Змаја. Наиме, по Скерлићевом мишљењу, Змај се под Радичевићевим утицајем угледао на народну поезију, приближивши се тако „књижевном идеалу свога времена: на основу народне поезије створити уметничку поезију“¹⁴.

У аналитичком приступу Змајевим песмама о св. Сави, према томе, већ на почетку отвара се питање онога што теорија књижевности одређује појмом *vraisemblance*, при чему се мисли на процес читања као натурализације и вероватноће интегрисања једног дискурса са другим¹⁵, и, хантовски речено, питање `чему добром ове песме служе` и у којој мери сврха утиче на њихову естетску страну?

На специфичност динамичког модела између писца, текста и читаоца, односно, између текста, књижевних конвенција, читаоца и социокултурног контекста, који своје нарочите импликације налази управо у књижевности за децу, где се више него било где другде улога читаоца посматра у својству културолошког феномена, јер пишчеви ставови, као што је поменуто, могу обликовати дечје представе о свету и утицати на формирање њиховог система вредности, указао је и сам Јован Јовановић Змај имплицитно одређујући и њену могућу функционалну примену: „Друго је писати о деци, а друго писати за децу. То се двоје може косити једно са другим.“¹⁶ Полазећи од такве поетичке премисе, Змај исписује и неколицину жанровски хетерогених песама о св. Сави које настају у најчвршћој спреси са већ урезаним кодовима о светосавском култу у свести српског народа. Народнопоетски модус и традицијску слику св. Саве он интегрише у сопствене имагинативне поетске светове, са нагласком више на просветитељском, а мање на литургијском и богослужбеном аспекту његових активности. При том је основна тежња песникова да се дете-читалац стопи и уподоби са ликом једног од најзначајнијих српских светитеља и настави путем племенитих дела у светлу очувања православља, националног идентита, са јасно издеференцираним погледима на етичка и образовна питања, као и на своју улогу и позицију у друштву. Ова ауторова намера јасно се види и у писму, насловљеном „Дединој `голубици` Феми“, где стоји: „Кад је свети Сава живео, онда још није било фотографија. Теби ће бити жао кад то чујеш. И мени је жао. Али угледајмо се на дела његова, - фотографишимо и` у душу своју: то се још може – Фемице моја, – покушај само.“¹⁷

У даљем тексту рефлекси светосавског култа биће проучавани на примеру Змајевих песама *Сузе светог Саве*, *Свети Сава*, *Пред иконом светог Саве* и *На светог Саву*, у којима песник, у духу светосавља, посредним начином, позива потенцијалне примаоце да не буду само пуки читаоци, већ и творци, да се повинују писмености и одбаце неуконост и незнање.

Религиозна песма *Сузе светог Саве* устикована је, као што и сам наслов говори, у облику плача, који се „јавља као посебна књижевна врста у византијској

13 Деретић 1990, 152.

14 Скерлић 2006, 262.

15 В. Калер 1990, 207–239.

16 Хаџић, 2009, 127.

17 Исто, 23-24.

књижевности [...] о великим поразима и несрећама састављају се плачеви [...] Словени се рано упознају са жанром плача преко превода са грчког. *Плач Јеремијин*, са богатим избором општих места и слика `плакања`, спомињу већ најстарији писци. Уз `плач` се синонимски јављају још називи `риданије`, `вапај`, `крчаније`¹⁸. Генеричка трансмутација средњовековног књижевног жанра овде је извршена помоћу елемената народне епске поезије удружених са метафориком, алегоријским подтекстом, набрајањима и песимистичним тоном типичним за писце барока који су наставили да негују ову књижевну форму.

Песма је испевана десетерачким стихом са полукаденцом на цезури иза четвртог слога. Састављена је од три тематска блока, где крај сваког најављује и отвара мотивску структуру следећег, семантички их повезујући у јединствену и кохерентну целину. Трочлана структура песме није само формалне природе, већ субстанцијализује онтолошку, космолошку и теолошку димензију, симболички детерминишући, преко трогласја (глас деперсонализованог лирског субјекта, глас проигумана Павла као преносиоца речи св. Саве и глас бога саваоца), православно учење о Светој Тројици.

Натурализација наративног дискурса српске епике у уводном делу песме *Сузе св. Саве* изведена је посредством антитезе, којом се одређује поље активности светитеља на небесима, што је у складу са хришћанским каноном, емотивно се сенчи његов лик и уводи глас проигумана Павла са посредничком улогом између небеског и овоземаљског света:

*Пало иње, ал` не пало само,
с њим падоше сузе са небеса.
Нико не зна сузе чије ли су,
Само знаде проигуман Павле:
То су сузе светитеља Саве.*¹⁹

Наративном се у наредној песничкој слици придружује драмска компонента. Сотериолошка драма св. Саве произлази из божјег ограничења које за последицу има немогућност даље реализације православне и просветитељске мисије ради спасења српског рода:

*Неће божје да га пусти доле
Да прошири цркви црквовање,
Да зачини попу поповање,
Да олакша школи школовање.*²⁰

У том контексту, ова песничка слика добија и обележја сузне молитве, а антитеза с почетка песме отвара простор дијалогу и прераста у својеврсну инвокацију, зазивање милости божје зарад испуњења благодатних моћи оличених у симболици љубави према српском роду и отачаству.

Дијалогска поставка завршне песничке слике, дате у виду одговора бога саваоца, интензивира драмски набој рефлектујући теолошку мисао о спознаји греха и снази покајања:

18 Трифуновић 1990, 248-249.

19 Змај, 1979, 219.

20 Исто.

*Саво сине, не хај за Србине,
Њин си био, њих си просветлио –
Ако су ти запамтили речи,
Њина срећа, ничија несрећа;
Ако су се њима оглушили,
Јадни били, сваком робовали,
Међ собом се трли и поклали,
Сами себи гроба ископали!²¹*

Употреба формуле клетве у последњим стиховима дубоко је утемељена у усменој поетској традицији и има функцију опомене и, парадоксално, преношења моралне и теолошке поруке о нади у могућност искупљења, стицања блаженства и спасења. С тим у вези, ни наслов песме не би требало схватити само као одредницу књижевног жанра, него и као метафоричну стилизацију притајене жалости св. Саве због немарности српског народа према његовим подвизима и добротинствима у домену православне вере и просвећивања, што читаву песму боји снажним емоционалним и лирским нотама.

Након што је на празник Успења Пресвете Богородице 1219. године патријарх Манојло Сарантен, уз сагласност цара Теодора I Ласкариса, у Никеји хиротонисао Саву за првог српског архиепископа, те је тако српска православна црква стекла аутокефалност, у XIII веку почиње да се шири црквени култ о првом српском књижевнику, чувару националног идентитета, великом просветитељу и заступнику дијархичке теорије симфоније између државе и цркве. Ширењу светосавског култа допринело је Доментијаново *Житије Светог Саве* написано у време владавине Стефана Првовенчаног Уроша I, у коме је приказан Савин живот од рођења до смрти, као и житије његовог ученика Теодосија *Живот оца нашега Саве, архиепископа и учитеља српског*, које је, заправо, прерада житија песника светлости, те отуда води порекло назнака 'казано Доментијаном'. Посвећеност вери, цркви, школству и чудотворне моћи које су му Доментијан и Теодосије приписавали, представљало је полазиште потоњих књижевних обрада лика св. Саве, са кога је кренуо и Јован Јовановић Змај у пригодној, морално-дидактичној песми-похвали *Свети Сава*.

Змајево славословје принесено св. Сави спевано је у дванаестерцу и шестерцу са парном римом и сачињено је од десет строфа неједнаке дужине: катрена, октаве, секстине и дистиха. Идеолошки подтекст и метафизички историзам одређују поетску структуру песме *Свети Сава*. Натурализација народностиховног причања прожета је биографским подацима о одрицању од престола и замонашењу (*Престо га је чекџ – он га није хтео;/ Он је нешто више духом заволео*²²), ширењу православне вере, јачању цркве и отварању школа (*Веру ћу да кретим, православље ишрим*²³) и историјским чињеницама о спаљивању моштију св. Саве на Врачару за време турске владавине. Песмом су, осим топоса симболичног представљања живота светитеља са општим атрибутима скромности, аскезе и спремности на жртву, семантизовани и топос чежње за сједињењем са духовником у узорном живљењу и подвизању (*Дух нас његов купи сред божјијег храма, Дух је његов звезда над нашим школама*²⁴), као и топос чудотворних моштију са исцелитељским моћима (*Савино су тело Турци сагорели/ И његов су пепџ на*

21 Исто.

22 Змај 1993, 97.

23 Исто.

24 Исто, 98.

*ветар изнели, – / И где год је трунка пепела му пала, / Ту је нова љубав к роду засијала*²⁵). Завршни дистих, који кореспондира са *Химном светом Сави*, потврђује да ова песма својом целином служи глорификацији и слављењу лика светог Саве.

Празнична и морално-дидактична песма *На светога Саву* и више социјална, но религиозна песма *Пред иконом светог Саве* базирани су на топосу веровања у чудотворну и исцељујућу моћ иконе. Канонско поштовање икона, засновано на одлукама Седмог Васељенског сабора, у српском народу утемељио је управо св. Сава. Значење иконе као места благодатног присуства и пројекције духа св. Саве, „јер уколико се ове стално посматрају у иконичним (ликовним) изображењима, утолико се и они који их гледају покрећу ка жаљењу и подржавању самих Оригиналa [...] Јер част која се одаје икони (лику) прелази на Оригинал (прволики) и ко се поклања икони, поклања се личности онога који је насликан“²⁶, садржано је у обема песмама. Дакле, обе песме постављене су на теолошкој симболици иконичног оприсутњења оваплоћеног лика св. Саве и на веровању у преливајућу благодат са иконе на посматрача.

Песма *На светога Саву* састављена је од десет катрена са наизменичном сменом осмераца и шестераца и укрштеном римом. У синергичном процесу молитвеног дијалога лирског субјекта са иконом св. Саве, који је уследио након празничне почасте великом светитељу, развија се просветитељска мисао о неопходности развоја школства, учења на матерњем језику и очувања српства. Песма из теолошко-симболичке сфере и интимне перспективе жалости лирског субјекта због крвавих борби у прошлости српског народа и немогућности све српске деце да се школују, у другом делу искорачује на раван преношења морално-васпитних поука деци да прибирају знање и штују свој матерњи језик, попримајући, на тај начин, изразити карактер буднице:

*Благо вама, мила децо,
Којима се даје
Да у својој драгој школи
Прибирате знање!*

*Где с` језиком миле мајке
Свака врлост буди;
Где с` учите да будете
И Срби и људи.*

*Штујте школу као темељ
Будућности праве,
Српску школу кó аманет
Светитеља Саве!*²⁷

Лирским осмерцем у четрнаест катрена Змај у елегији *Пред иконом светог Саве* пева о болесној удовици, која своје последње уздање налази у сину првенцу, остављајући му аманет пред иконом светог Саве да штити породицу, са надом да ће сабиствовати својим чињењем у будућности делу светитеља. Морална дидактичност ове елегије проистиче из утешног одговора првенца (*Разумем те, мајко драга, / И држаћу у памети. / У груд`ма ће мојим живет / Мисо твоја, твоја жеља. / Ја ћу водит браћу моју!*

25 Исто.

26 Поповић 2002, 157.

27 Змај 1993, 93.

Путем овог светитеља²⁸), а њена теологична заснованост из духовног садржаја иконе као спознања које води созерцању и есхатолошком спокоју:

*Кандиоце затрета
Пред иконом светог Саве.
Деца стоје, цвет до цвета –
Венац око мртве главе.²⁹*

На крају овог разматрања може се извести закључак да изразито просветитељски оквир и ангажованост Змајевих песама за децу о св. Сави донекле умањује њихову естетску страну, односно, Змај је теолошкој, просветитељској и морално-поучној сврси дао примат над естетским доживљајем. Што се, пак, специјализације лика св. Саве тиче, она је извршена у равни *vraisemblance*-а преузимањем конвенција народне књижевности, посебно на плану стила и синтаксичко-интонационе структуре стиха, семантичких кодова црквеног култа о св. Сави, који је почео да се шири у XIII веку захваљујући Доментијановом и Теодосијевом животопису, модела жанра српске средњеveковне књижевности (плача, похвале, молитве), свечаног тона и мотивских обележја српске поезије средњег века и барока и семантизовањем топоса моћи светитеља (моћ исцељења, чудотворна моћ светог места са моштима и чудотворним иконама), топоса светитеља као заштитника породице, деце, младих и народа и постојећих идеолошких, историјских и културних референци о св. Сави као првом српском књижевнику, архиепископу и просветитељу.

Литература

Грујић, Тамара (2010): *Змајево песништво за децу и усменокњижевна традиција*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Деретић, Јован (1990): *Кратка историја српске књижевности*, Београд: БИГЗ.

Змај, Јовановић Јован (1979): *Снохватице. Девесиље*, књ. IV, приредио Владан Недић, Нови Сад: Матица српска.

Змај, Јован Јовановић (1993): *Чика Јова српској деци*, Шабац: Епархија шабачко-ваљевска.

Јашовић, Предраг (2013): „Религиозност у поезији за децу Јована Јовановића Змаја“, у: *Детињство*, бр. 2, 54–63.

Калер, Џонатан (1990): *Структуралистичка поетика*, Београд: Српска књижевна задруга.

Максимовић, Војислав (1997): „Православни дух Змајеве поезије“, у: *Детињство*, бр. 3, 37–42.

Оберстајн, Лесник Карен (2013): „Шта је књижевност за децу? Шта је детињство?, у: *Тумачење књижевности за децу: кључни есеји из међународне приручне енциклопедије књижевности за децу* (прир. Зорана Опачић), Београд: Учитељски факултет, 27–47.

Петровић, Тихомир (1997): *Змај и српска књижевност за децу*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

28 Исто, 95.

29 Исто, 96.

Поповић, Радомир В. (2002): *Васељенски сабори. Одабрана документа*. Београд: Графипроф.

Радикић, Василије (2003): *Змајево песништво за децу*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Сарленд Чарлс: „Невиних нема: идеологија, политика и књижевност за децу“, у: *Тумачење књижевности за децу: кључни есеји из међународне приручне енциклопедије књижевности за децу* (прир. Зорана Опачић), Београд: Учитељски факултет, 61–87.

Скерлић, Јован (2006): *Историја нове српске књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Спасић, Миливоје (2013): „Свети Сава у српској поезији за децу“, у: *Братство*, бр. XVII, 77–105.

Спасић, Миливоје (2014): „Свети Сава и православље у српској драмској књижевности за децу и младе“, у: *Братство*, бр. XVIII, 15–39.

Трифуновић, Ђорђе (2009): *Азбучник српских средњовековних појмова*, друго, допуњено издање, Београд: Нолит.

Хант, Питер (2013). „Увод: изучавање света књижевности за децу“, у: *Тумачење књижевности за децу: кључни есеји из међународне приручне енциклопедије књижевности за децу* (прир. Зорана Опачић), Београд: Учитељски факултет, 7–27.

Хаџић, Зорица (2009): *Отворена писма Јована Јовановића Змаја*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Даниела Д. Костадинович

РЕФЛЕКСЫ КУЛЬТА СВ. САВВЫ В ДЕТСКОЙ ПОЭЗИИ ЙОВАНА ЙОВАНОВИЧА ЗМАЯ

В работе, с точки зрения аналитической перспективы дискурса детской литературы исследуются интертекстуальные отношения между стихотворениями Змая, посвященных св. Савве и конвенциями народной литературы, семантического кодирования церковного культа св. Саввы и жанровых моделей сербской средневековой литературы, топоса силы святителя и существующих культурных ссылок о св. Савве, первом сербском архиепископе и просвятителе. Особое внимание посвящено исследованию динамической модели писателя, текста, читателя и социокультурного контекста, с целью подтверждения в какой мере явные богословские и моральные дидактические сообщения Змая влияют на детские представления о мире и формирование их системы ценностей.